Download date: 14. Nov. 2026

Danish Institute for International Studies

Radikalisering
et politisk konstrueret begreb

Gemmerli, Tobias

Publication date:
2015

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Link to publication

Citation for pulished version (APA):
Gemmerli, T. (2015). *Radikalisering: et politisk konstrueret begreb*. Danish Institute for International Studies. DIIS Policy Brief Vol. 2015 No. September http://www.diis.dk/node/5744

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

DIIS POLICY BRIEF SEPTEMBER 2015

RADIKALISERING: ET POLITISK KONSTRUERET BEGREB

Radikalisering er en politisk konstrueret forestilling med mange forskellige betydninger. Nogle er forankret i videnskab, andre låner fra anekdoter og fordomme. Det er derfor vigtigt, at myndighederne er opmærksomme på den store usikkerhed, der er forbundet med begrebet, så politiske initiativer mod radikalisering ikke giver bagslag.

Kun en forsvindende lille minoritet af personer med radikale synspunkter er også involveret i voldelig ekstremisme eller terrorisme. Samtidig forbliver voldens egentlige udspring et grundlæggende ubesvaret spørgsmål. At sætte radikale tanker i direkte forbindelse med voldelige eller kriminelle handlinger er

ANBEFALINGER

- Vær konkret, hver gang begrebet radikalisering bliver anvendt. Tydeliggør den sammenhæng, det skal forstås i – for eksempel i relation til sociale spørgsmål, integration eller sikkerhed.
- Vær opmærksom på, at betydningen af radikalisering ikke baserer sig på videnskabelig objektivitet, men på en bestemt politisk forståelse af verden, som forandrer sig over tid.
- Vær ærlig omkring radikaliseringsbegrebets politiske og normative karakter.
- Vær kritisk over for en begrebsanvendelse, som under dække af at ville forebygge volden i stedet marginaliserer anderledes tænkende.

I stedet for at indskrænke demokratiet og ytrings-friheden af angst for den ekstreme vold kan demokratiet anvendes præventivt og proaktivt

Groft sagt opfatter myndighederne typisk radikalisering som en bevægelse fra (demokratisk) normalitet til (en form for) ekstremisme, hvor bevægelsen ofte starter i radikale tanker og ender i voldelige handlinger.

derfor ikke blot en misforståelse af radikaliserings-fænomenet, det er også med til at begrænse vores udsyn og mulighed for at forhindre voldelig ekstremisme og terrorisme. I stedet for at indskrænke demokratiet og ytringsfriheden i bekymring for den ekstreme politiske vold kan demokratiet anvendes præventivt og proaktivt. I stedet for at tabuisere og fortrænge radikale holdninger i den offentlige debat er det muligt at konfrontere og nuancere det ideologiske overdrev og skabe plads til alternativer.

Vi har i Danmark en tradition for at bruge ytrings-friheden som frustrationsventil for radikale røster. Vide rammer for ytringsfriheden har været et udmærket værktøj til at afbøje nynazistiske tendenser i 1990'erne. Ytringsfriheden og argumentets kampplads kan stadig anvendes til at imødegå oprørske unge.

Hvad er radikalisering?

Radikalisering er et politisk defineret begreb. Det udspringer af et forsøg på at forstå, forklare og forebygge den såkaldte hjemmegroede terrorisme: at nogle unge, der vokser op i fredelige vestlige velfærds-samfund, ender med at udføre politisk eller religiøst motiveret vold. Men begrebets betydning og brug bliver stadig mere omfattende. Med tiden er det udvidet til at indeholde alt fra fremmedkrigere og utilpassede unge til radikalt tænkende ideologer.

Den konstante forandring af ordets betydning og forklaringsmodellernes manglende evne til at forklare brugen af vold medfører, at radikaliseringsbegrebet kan anvendes som begrundelse for mange forskellige politikker, der ofte kun bygger på en abstrakt trussel. Flere videnskabelige discipliner har forsøgt at forankre radikalisering i en videnskabelig praksis. Men hver disciplin har sin egen forståelsesramme, egne modeller og egne definitioner, hvilket blot har ført til en kakofoni af videnskabelige stemmer. Der er derfor i dag ingen konsensus om definitioner, modeller, faktorer eller individantagelser. Alene definitions-spørgsmålet har været genstand for megen debat.

De danske myndigheder (stat, kommuner, politi) definerer ofte radikalisering som:

> *"...en proces, hvori en person i stigende grad accepterer anvendelse af udemokratiske eller voldelige midler, herunder terror, i et forsøg på at opnå et bestemt politisk/ ideologisk mål."*

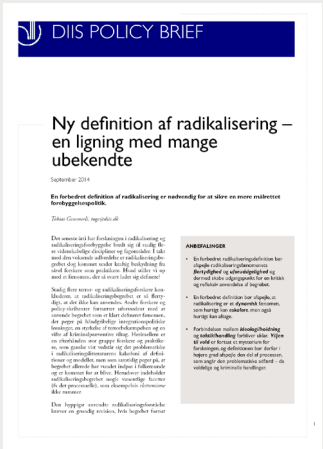
DIIS POLICY BRIEF

Ny definition af radikalisering – en ligning med mange ubekendte

September 2014

En forbedret definition af radikalisering er nødvendig for at sikre en mere målrettet forebyggelsespolitik.

Tobias Gemmerli, tge@diis.dk

Et DIIS Policy Brief, *Ny definition af radikalisering: en ligning med mange ubekendte*, fra september 2014 redegør for vanskelighederne ved at definere radikalisering samt de forskellige elementer, som de mest gængse policy-definitioner ofte overser.

Den nyeste danske handlingsplan til forebyggelse af radikalisering og ekstremisme fra 2014 definerer stadig radikalisering i tråd med denne forståelse, om end handlingsplanen anerkender radikaliserings-begrebets ambivalens.

Groft sagt opfatter myndighederne typisk radikalisering som en bevægelse fra (demokratisk) normalitet til (en form for) ekstremisme, hvor bevægelsen ofte starter i radikale tanker og ender i voldelige handlinger. Hvad de to begreber normalitet og ekstremisme egentlig indebærer, er et uafklaret spørgsmål. Normalitet er imidlertid kulturelt og politisk betinget og altid til forhandling, hvilket gør det vanskeligt at finde en fast grund for radikaliseringsbegrebet. Herudover betyder koblingen til voldelig ekstremisme og terrorisme, at en anormal holdning eller adfærd med urette risikerer at blive anset som farlig.

Netop den latente og ukonkrete trusselsopfattelse bliver radikaliseringsbegrebets mest problematiske følgevirkning. De såkaldte "tegn på radikalisering" er diffuse og upræcise, så både længden på skægget, anvendelsen af visse symboler og radikale overbevisninger kommer under mistanke. Men disse tegn er ikke nødvendigvis udtryk for andet end bestemte identiteter og livsanskuelser, der sjældent har noget med radikaliseringens farlighed at gøre. På den måde risikerer denne normalitetsbårne definition af radikalisering at blive et instrument for censur og selvcensur af mennesker med et anderledes udseende eller en anormal holdning eller adfærd. Men det er ikke frugtbart for et demokratisk samfund at støde det anormale fra sig. Tværtimod.

Hvorfor bliver folk radikaliserede?

Årsagerne til, at radikalisering kan ende i voldelig adfærd, er nok radikaliseringsteoriernes største gåde. Beskrivelser af årsagerne afhænger helt af, hvilke videnskabelige og filosofiske perspektiver, man betragter radikaliseringen fra. Mange radikaliserings-forskere fremhæver derfor, at der findes lige så mange årsager og årsagskombinationer (vold i hjemmet, diskrimination, involvering i kriminelle miljøer osv.), som der findes radikaliserede. Hver skæbnefortælling er unik. Men selv den anskuelse fokuserer for meget på individet og overser betydningsfulde sociale, diskursive og politiske sammenhænge.

Det bliver ofte fremhævet, at forklaringerne kan fordeles på individ-, gruppe- eller samfundsniveau. Men noget af det, der gør radikalisering så kompleks, er netop det uforudsigelige samspil mellem faktorer på disse niveauer. Herudover forbliver radikaliseringens følelsesmæssige afsæt et ubesvaret og overset emne. For hvad skaber i første omgang en søgende og normalitetsskeptisk person? Er det mangel på eksistentiel mening, ønsket om anerkendelse og et

TRE RADIKALISERINGSFORSTÅELSER

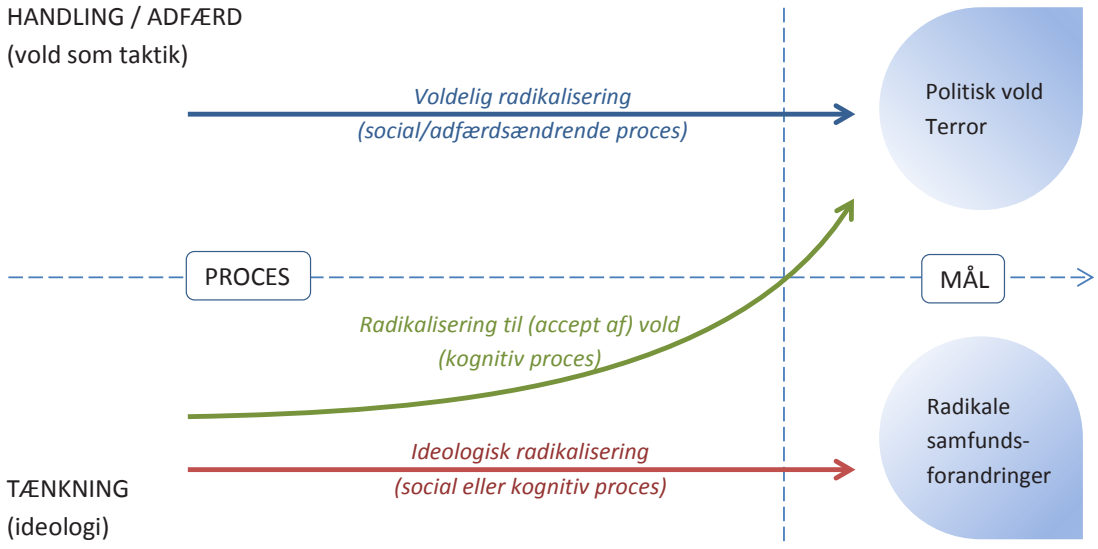

For en uddybende diskussion af radikaliseringsbegrebets forskellige spor og forklaringsmodeller henvises til DIIS Report 2014:07 *Online radikalisering: et uafklaret begreb.*

sted at høre til eller behovet for en klar modstandsidentitet?

Et af de mest omdiskuterede spørgsmål i litteraturen om radikalisering er spørgsmålet om religionens eller ideologiens betydning som årsag. Tilgange, der fremhæver radikalisering som en individuel og kognitiv proces, der starter i radikale tanker og ender i ekstreme eller voldelige handlinger, tilskriver selvsagt ideologien en stor betydning. Omvendt vil tilgange, der vægter sociale (kriminogene) forhold, ofte nedtone betydningen af det ideologiske. I de tilfælde, hvor sidstnævnte tilgange beskæftiger sig med årsagssammenhænge, vender de ofte om på rækkefølgen, så allerede eksisterende voldelige inklinationer, følelser og frustrationer finder en ideologisk/religiøs ramme at blive udtrykt under.

Disse modsatrettede forklaringsmodeller og vanskelighederne med at dechifrere betydningen af de radikale individers forhold til det omkringliggende samfund gør beskrivelsen af radikalisering diffus.

Hvordan bliver folk radikaliserede?

De tidligste myndighedsforsøg på at udvikle radikaliseringsmodeller og procesbeskrivelser reducerede ofte radikalisering til at være en lineær proces, hvor individet bevæger sig igennem faser eller stadier fra normal til voldelig ekstremist eller terrorist. Men disse simple modeller bygger på en del problematiske antagelser og er ofte blevet kritiseret af såvel forskere som praktikere.

Andre betragter radikalisering som et dynamisk og uforudsigeligt fænomen, der har en reaktiv karakter og kan foregå over en årrække eller opstå mere pludseligt. Radikalisering kan eskalere og deeskalere, og de elementer, som synes væsentlige for en forklaring af enkeltpersoners eller miljøers udvikling over tid, forekommer at være nogle helt andre end de elementer, som spiller en rolle, hvis man zoomer ind på timerne, dagene eller ugerne op til en bestemt voldelig begivenhed. De elementer, som for eksempel er med til at forklare Omar el-Husseins adfærd i ugerne og dagene op til skyderierne ved Krudttønden og synagogen i København den 14. og 15. februar 2015, er formodentlig nogle andre end de elementer, som forklarer hans had mod Israel eller hans årelange udvikling af voldsparathed.

Der er således forskel på de længerevarende processer og øjeblikkets kaotiske mix af relationer, netværk, muligheder og hændelser. Hvad somme tider fremstår som socialiseringens uundgåelige effekt (i bagklogskabens lys) er stadig underlagt øjeblikkets uforudsigelighed. Intet er mejslet i sten.

Tobias Gemmerli, videnskabelig assistent, International Sikkerhed (toge@diis.dk)

Forsideillustration: "Hidden Danger" af Pawel Kuczynski